

Бугаєнко Світлана Сергіївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Бугаенко Светлана Сергеевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Bugaenko Svetlana

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН: ПРОПОЗИЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ВОПРОС РЕФОРМИРОВАНИЯ СОВЕТА БЕЗОПАСНОСТИ ООН: ПРЕДЛОЖЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

QUESTION OF REFORMING THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL OFFERS, PROBLEMS AND PERSPECTIVE

Анотація. Розглянута діяльність Ради Безпеки ООН, як органу на який покладено відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Досліджено причини неспроможності Ради Безпеки ООН реагувати на загрози та порушення миру у міжнародній системі. Проаналізовано проблемні питання щодо реформування Ради Безпеки ООН. Визначено шляхи реформування та основні перспективи реформування Ради Безпеки ООН.

Ключові слова: Організація Об'єднаних Націй, Рада Безпеки ООН, реформування, право «вето», постійний член РБ ООН, процедура голосування.

Анотация. Рассмотрена деятельность Совета Безопасности ООН, как органа, на который возложено ответственность за поддержание международного мира и безопасности. Исследованы причины неспособности Совета Безопасности ООН реагировать на угрозы и нарушения мира в международной системе. Проанализированы проблемные вопросы реформирования Совета Безопасности ООН. Определены пути реформирования и основные перспективы реформирования Совета Безопасности ООН.

Ключевые слова: Организация Объединенных Наций, Совет Безопасности ООН, реформирования, право «вето», постоянный член СБ ООН, процедура голосования.

Summary. Considered the activities of the UN Security Council as the organ responsible for maintaining international peace and security. Investigated the causes inability of the UN Security Council to respond to threats and violations of peace in the international system. Analyzed problematic issues of reforming the UN Security Council. Identified ways of reforming and the main prospects for reforming the UN Security Council.

Key words: United Nations, UN Security Council, reforming, veto right, permanent member of the UN Security Council, voting procedure.

Постановка проблеми. ООН міжнародна організація, заснована 24 жовтня 1945 на конференції у Сан-Франциско на підставі Хартії Об'єднаних Націй. Відповідно до положень Преамбули та п. 1 ст. 1 Статуту ООН, її основним завданням та першочерговою метою створення є підтримання міжнародного миру та безпеки. Згідно зі ст. 24 Статуту ООН, Рада Безпеки ООН, постійно діючий орган Організації Об'єднаних Націй, на який, покладено відповідальність за підтримку міжнародного

миру та безпеки. Рада Безпеки входить до 6 «головних органів» і є другим за значенням органом. Діяльність Ради Безпеки ООН ґрунтується на одноголосному прийнятті її непроцедурних рішень. Зважаючи на це, найважливіші рішення Ради Безпеки ООН можуть бути прийняті лише за згоди усіх її постійних членів. Право вето рішень Ради Безпеки ООН блокує реалізацію цим органом його статутних завдань. Відповідно до цього, питання реформування Ради Безпеки ООН, зокрема,

її складу та порядку прийняття рішень вже багато років не втрачає своєї актуальності та є предметом наукових і політичних дискусій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні на міжнародній арені є досить популярним питання щодо реформування Ради Безпеки ООН, на яку покладено відповідальність в дотриманні миру та безпеки на всій планеті. Цьому питанню присвячено багато праць таких видатних вчених як В. Ф. Антипенко, М. О. Баймуратов, М. В. Буроменський, Ю. О. Волошин, Є. В. Годованик, О. О. Гріненко, А. О. Делінський, В. Н. Денисов, В. І. Євінтов, О. Л. Копиленко, Н. Р. Малишева, М. М. Микієвич, В. В. Мицик. Питання реформування присвячено праці зарубіжних вчених та політиків таких як: Г. Еванса, Каруни Карана, Д. Швейгмана, Л. Сварт, Дж. фон Фрайслебена, Е. Вірхоли, М. Зорн, Дж. Пола, С. Нахорі та ін. Також потрібно виділити роботу з конфліктного менеджменту у міжнародних відносинах М. Батлера. Під час написання цієї роботи була детально досліджена специфіка функціонування головних та спеціалізованих структур ООН на предмет визначення основних напрямків та ефективності їх функціонування. В основу наукових досліджень з цього питання, які проводяться у тій чи іншій країні, покладено політичні інтереси та амбіції. Тому в своїй більшості вони мають суб'єктивний характер.

Мета статті. Дослідження проблеми реформування Ради Безпеки ООН, а також причини неспроможності Ради Безпеки ООН реагувати на загрози та порушення миру у міжнародній системі. Висвітлення основних проблемних аспектів реалізації Радою Безпеки ООН своїх статутних завдань і визначення основних шляхів реформування її складу та порядку прийняття рішень. На основі даних досліджень виявити шляхи реформування та визначення основних перспектив реформування Ради Безпеки ООН.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день не повністю досліджені науковий та практичний аспекти реформи Ради Безпеки ООН. Питання реформування Ради Безпеки ООН постійно підіймається на рівні державних політичних діячів різних країн. В основу наукових досліджень з цього питання, які проводяться у тій чи іншій країні, покладено саме політичні інтереси та амбіції. Тому в своїй більшості вони мають суб'єктивний характер, тож не дивно, що ще не вироблено єдиної позиції та стратегії науковців і політиків у цьому питанні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повноваження РБ розподіляються на такі групи: повноваження щодо мирного розв'язання спорів, повноваження щодо дій відносно загрози миру, порушень миру та актів агресії, інші повноваження щодо підтримання міжнародного миру та безпеки: щодо застосування внутрішніх санкцій системи ООН; щодо прийняття нових членів ООН, а також

нових учасників Статуту Міжнародного Суду ООН; щодо внесення поправок і перегляду Статуту ООН; щодо призначення посадових осіб і формування персонального складу органів ООН (номінаційні повноваження); виконавчі повноваження; щодо створення нових органів системи ООН; щодо реалізації міжнародної системи опіки [3; 4, с. 629].

Діючи відповідно до VI Розділу Статуту ООН, Рада Безпеки санкціонує розгортання миротворчих операцій як засобу вирішення конфліктів. Переважно миротворчі сили ООН, сформовані нею, розгортаються з метою забезпечення безпеки, політичної підтримки і сприяння побудові миру після досягнення попередніх домовленостей сторін щодо припинення вогню між ними [5, с. 71; 6].

На даний час РБ ООН не відповідає сучасним геополітичним реаліям. Зокрема, інститут постійного членства РБ не враховує наявність нових центрів впливу, які з'явилися після закінчення зазначеної війни та роблять істотний внесок у фінансування ООН та проведення її миротворчих операцій (Японія, Німеччина, Індія тощо).

Саме задля підвищення її ефективності розробляються різноманітні плани реформування. Загалом, питання реформи Ради Безпеки охоплює такі основні моменти: право вето, питання членства, рівного представництва регіонів, методи прийняття нею рішень [7].

До складу РБ ООН входять п'ятнадцять держав, п'ять з яких є її постійними членами. Останні — США, Велика Британія, Франція, РФ та КНР — мають право накладення «вето» (від лат. veto — забороняю) на субстантивні (важливі, сутнісні) рішення Ради. Генеральна Асамблея обирає десять непостійних членів РБ ООН, приділяючи особливу та належну увагу насамперед ступеню участі членів ООН у підтримці міжнародного миру й безпеки та у досягненні інших цілей Організації, а також справедливому географічному розподілу [2, с. 20].

Однією з основних проблем на шляху реформування РБ ООН є практика використання права «вето» постійними членами. Так, через ветування одним або кількома постійними членами не були прийняті важливі Резолюції. Одним з прикладів є звинувачення Великої Британії у зловживанні її повноваженнями в Раді Безпеки у 1982 р., що зробило ООН неспроможною перешкодити офіційному Лондону розпочати війну з Аргентиною за Фолклендські острови; інший приклад — жорстка критика США за вторгнення в Ірак у 2003 р. [9, с. 6; 7; 4].

Сьогодні критикують РФ та КНР через їхню підтримку Башара Асада у громадянській війні в Сирії; саме ці дві держави заблокували прийняття резолюцій держав Заходу, призначених натиснути на сирійського президента. Вето Росії також блокувало Резолюцію щодо питання анексії Криму. Безперечно, тут йдеться не тільки про блокування одним з постійних членів Ради Безпеки резолюції

щодо того чи іншого конфлікту, але й про «приховане вето» — таємну погрозу постійного члена Ради Безпеки ООН використати право «вето» у разі, якщо на голосування буде винесене «незручне» для нього питання, наслідком чого є блокування резолюції ще на стадії її написання та узгодження [10].

Сьогодні міжнародною спільнотою були висунуті такі пропозиції реформи: ухвалення рішень в Раді Безпеки ООН консенсусом усіх членів, пропозиція Франції щодо добровільної відмови постійних членів Ради Безпеки ООН від використання свого права «вето» у випадках вчинення масових злочинів, до яких сама Франція зараховує геноцид, злочини проти людства та масштабні військові злочини, дозвіл накладення «вето» у разі, якщо проти рішення одночасно проголосували два або більше постійних члени Ради Безпеки., дозвіл застосування права «вето» виключно щодо питань, передбачених главою VII Статуту ООН («Дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії»), введення можливості подолання права «вето» двома третинами голосів складу Ради Безпеки, ліквідація права «вето».

Два постійні члени РБ ООН (РФ та США) відкрито виступають проти проведення реформи права «вето»; негативно до такої реформи ставиться КНР. Британія є єдиною державою—постійним членом Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, яка підтримала пропозицію Франції щодо добровільної відмови від використання права «вето» у випадках вчинення масових злочинів.

Саме як крок у відповідь на достатньо серйозний тиск та вимоги щодо реформування та підвищення ефективності ООН на 70 сесії ГА ООН Франція та Мексика запропонували постійним членам відмовитися від права вето при розгляді ситуації, яка супроводжується масовими знищенням — геноцидом, злочинами проти людяності та широкомасштабними воєнними злочинами. Згодом до французько-мексиканської ініціативи приєдналися 80 держав-членів ООН, в тому числі Україна. Реалізація такої ініціативи не означатиме масштабної реформи ООН, але з іншого боку може відкрити шлях до офіційного обговорення та впровадження інших, масштабніших реформ [11, с. 8–9].

Правомірність і необхідність розширення складу Ради Безпеки визнаються переважною більшістю країн. Проте погляди розходяться з практичних питань: на скільки треба збільшити цей орган і хто має отримати статус постійного члена.

Активна розробка реформ ООН почалася за головування Кофі Аннана, який запропонував 2 моделі розширення складу РБ ООН. Обидві моделі передбачають розширення чисельності РБ ООН до 24 держав-членів та зміну регіональних груп. Модель А пропонує додати 6 постійних членів без права вето та 13 непостійних. На противагу, Модель В не передбачає включення нових постійних членів, пропонуючи 8 напівпостійних членів, які обира-

ються на чотирирічний термін з правом повторного обрання, та 1 додаткового непостійного члена, який обирається на традиційних умовах [11, с. 6]. Однак різні групи держав мають кардинально відмінні підходи у питаннях типу членства, процедурних питань, права вето та регіональних квот.

«Група чотирьох» (G4) у складі Німеччини, Японії, Індії та Бразилії є найамбітнішими претендентами на статус постійних членів РБ ООН. Їхні заяви вписуються до моделі А. Позиції цих держав ґрунтуються на економічному потенціалі, чисельності населення, фінансовому внеску в бюджет ООН та лідерських позиціях у своєму регіоні. Так, «Група чотирьох» вимагають для себе статусу постійних членів органу та заявляють, що зменшать свої фінансові внески до бюджету ООН та чисельність власних контингентів, задіяних в операціях ООН, у разі, якщо їхні вимоги не будуть задоволені [12].

Африканські члени ООН також висловились на користь розширення складу Ради Безпеки та висунули вимогу надання постійного членства двом державам континенту.

Натомість багато держав, що об'єдналися у міждержавну групу «Єдність заради консенсусу», просують ідею розширення непостійного складу Ради Безпеки без збільшення кількості її постійних членів, протидіють наданню новим учасникам права «вето», стверджуючи, що збільшення кількості постійних членів порушуватиме принцип суверенної рівності держав [13, с. 20].

Наприклад Аргентина виступає проти того, щоб 5 членів Ради Безпеки ООН мали право вето, а інші постійні, яких би дообрали, не мали б його, а треті були б непостійними членами. Представник Аргентини наголосив на тому, що при розширенні членського складу Ради Безпеки потрібно збільшити кількість саме його непостійних членів, які представляють країни більш правильно й точно і яких держави — члени ООН можуть краще контролювати [14]. Майже ідентична до позиції Аргентини позиція Мексики. Її представник наголосив на тому, що в Раді Безпеки не має бути членів першого і другого розрядів. На його думку, у засіданнях Ради Безпеки всі повинні брати участь на рівних засадах. Крім того, він наголосив, що не варто проводити реформи за рахунок розширення таких застарілих привілеїв Ради Безпеки, як статус постійного членства чи право вето, слід проводити реформу з метою більшого представництва і географічного балансу в Раді Безпеки [14].

Окрім перерахованих вище існують також і багато інших ідей та пропозицій щодо реформи ООН. Однією з них є ідея щодо надання права на постійне членство відповідно до внесків країн з метою підтримання міжнародного миру, безпеки та розвитку відповідно до чітких критеріїв та контрольних точок, а також дотримання найкращих стандартів внутрішньої та зовнішньої політики. За цих умов до постійних членів достатньо легко би приєдналися

Японія, Німеччина чи, наприклад, Швеція, а позбулися би членства такі країни як РФ чи навіть, наприклад, США [15, с. 10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Отже, можна виділити такі проблемні аспекти реформування Ради Безпеки ООН: 1) відсутність єдиної позиції країн щодо членства та порядку прийняття рішень Радою Безпеки ООН; 2) розширення кола постійних членів може призвести до створення нових конфронтаційних блоків країнами-постійними членами, що ще більше ускладнить прийняття рішень; 3) розширення кола постійних членів передбачає наділення більшої кількості країн правом вето, що може ще більше ускладнити існуючу ситуацію; 4) відсутність об'єктивності в баченні функціонування ООН, адже усі запропоновані варіанти реформування ООН

базуються на суб'єктивних політичних інтересах та амбіціях окремих держав; 5) необхідність підтримки концепції реформування Ради Безпеки ООН абсолютною більшістю країн — членів ООН. Реформування складу та методів роботи Ради Безпеки не є нагальним, тоді як вкрай гострою є проблема реформування практики використання права «вето» постійними членами РБ ООН. Як показує аналіз заяв та офіційних позицій п'ятірки постійних членів РБ ООН, ці держави виступають проти обмеження їхніх прав та прерогатив, а отже, не дають згоди на проведення такої реформи. Найкращим варіантом є прийняття змін до Статуту ООН на міжнародній конференції, на якій поряд з іншими змінами буде прийняте остаточне рішення щодо кількості членів РБ, критеріїв надання статусу постійних членів і їх права на вето.

Література

1. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
2. Дорош Л., Охремчук С. РБ ООН у сучасних умовах: до проблеми пошуку варіантів реформування / Дорош Л., Охремчук С. / Політичні науки. — 2015. — № 2. — С. 19–26 [Електронний ресурс] / Дорош Л., Охремчук С. — Режим доступу: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/hv_2015_1_2_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/hv_2015_1_2_6%20(1).pdf).
3. Годованик Є. В. Компетенція Ради Безпеки ООН щодо підтримання міжнародного миру та безпеки [Електронний ресурс] / Є. В. Годованик. — Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/2267/73/>.
4. Годованик Є. В. Юридичний аналіз компетенції Ради Безпеки ООН щодо підтримання міжнародного миру та безпеки / Є. В. Годованик // Держава і право: зб. наук. праць. Серія: Юридичні і політичні науки. — 2010. — Вип. 50. — С. 623–631.
5. Батлер М. Міжнародний менеджмент конфліктів / Майкл Батлер. — Абінгдон: Раутледж, 2009. — 304 р.
6. Що таке миротворчість? [Електронний ресурс] / Підрозділ Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру. — Режим доступу: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peacekeeping.shtml>.
7. Reform the UN / Institute for Global Policy. [Electronic resource] — Access mode: <http://www.reformtheun.org/index.php?module=uploads&func=download&fileId=4097>.
8. UN Security Council — Profile [Electronic resource] / BBC (25.09.2013). — Access mode: <http://www.bbc.com/news/world-11712448>.
9. Teng M. United Nations Security Council Reform [Electronic resource] / Michael Teng / Stanford University. — Access mode: [http://www.web.stanford.edu/class/e297a/United%20Nations%](http://www.web.stanford.edu/class/e297a/United%20Nations%20).
10. Nahory C. The Hidden Veto [Electronic resource] / Céline Nahory / Global Policy Forum. — Access mode: <https://www.globalpolicy.org/security-council/42656-the-hidden-veto.html>.
11. Зовнішньополітичні акценти © Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). — 2015. — № 22. — С. 5–14 [Електронний ресурс] / . — Режим доступу: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/22_1366.pdf.
12. Membership Including Expansion and Representation [Electronic resource] / Global Policy Forum. — Access mode: <https://www.globalpolicy.org/security-council/security-council-reform/membership-including-expansion-and-representation.html>.
13. Віркола Е. Реформа Ради безпеки ООН и теория вето игроков: [Електронний ресурс]. — Університет Осло, 2010. — 80 с. — Режим доступу: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/13023/MasteroppgavexEldaxRxHxWirkola.pdf?sequence=1>.
14. Губань Р. Проблеми реалізації проектів реформи Ради Безпеки ООН [Електронний ресурс] / Р. Губань / Юридичний журнал. — 2007. — № 11. — Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2803>.
15. Проблеми реформування Ради Безпеки ООН [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/MOrg/28.htm>.